

Jeskó József

Gyógyítható-e a beteg demokrácia?

A választásokat megelőző időszak politikai publicisztikájának kiemelt témája volt a magyar demokrácia [rossz hangulata](#), betegségei sőt már-már [patologikus vonásai](#). Ennek okaira számos magyarázat született: a rossz kormányzás, a pártokrácia uralma, az elszámoltatás hiánya mind-mind a harmadik köztársaság politikai rendszerének válságos állapotáról tanúskodik. A választások nyomán azonban az elmúlt húsz évben először fordul elő, hogy egy politikai erő olyan erős választói felhatalmazást szerzett, hogy esély kínálkozik a gyógyulásra. A makrogazdasági mutatók és az intézmények átalakítása azonban minden bizonnyal nem lesz elégséges. A problémakörnek ugyanis van egy másik vetülete is, ha a betegséget az eredeti, orvosi értelemben vizsgáljuk, felmerül a kérdés: egy rosszkedvű, beteges, depressziós közösség képes lehet-e egy jól működő intézményrendszer működtetésére. Illetve megfordítva a „jó kormányzás” képes lehet-e ennek a trendnek a megfordítására, hiszen ez nem csupán az egészségügy problémája, érinti a foglalkoztatás-, a nyugdíjrendszer-, a népesedéspolitikai területeit, ezáltal alighanem a legfontosabb nemzeti kérdéseink közé tartozik.

A magyarok egészségi állapotának jellemzői

A magyar lakosság egészségügyi állapota a hetvenes évek elejétől folyamatosan romlik. Lackó Mária [műhelytanulmánya](#) kiválóan megmutatja, hogy addig a magyar átlagéletkor megelőzte az ausztriaiét, a 80-as években azonban a Kádár-korszak válságát nemcsak a makrogazdasági mutatók romlása, hanem az öngyilkosságok számának drasztikus méretű elszaporodása, a riasztóan növekvő alkoholfogyasztás is [jelezte](#). Nem lehet nem észrevenni az összefüggést a politikai rendszer válsága és a társadalom általános testi és mentális egészségi állapotának romlása között. Ezen a trenden a rendszerváltás, a piacgazdaság és a demokratikus fordulat sem volt képes fordítani. A magyar és az osztrák társadalom útjai a fizikai közelség és a közös történelmi múlt ellenére végzetesen elváltak. Alighanem a közélet egyik legaktuálisabb kérdése, hogy húsz évvel a rendszerváltás után képesek leszünk-e

ezeket a folyamatokat megváltoztatni. A válasz meglehetősen bonyolult, hiszen állításaink igazolásához tulajdonképpen az orvostudomány-, a pszichológia- és a statisztika eredményeit kell egy politikai jellegű kérdés megválaszolása érdekében segítségül hívni.

Egy ország egészségügyi állapotának mérésére számos módszer van. A legáltalánosabban elfogadott kutatások számos olyan tényező együttes hatását vizsgálják az alkoholfogyasztástól az iskolázottságig, amelyek együtthatója viszonylag pontos képet ad egy adott népesség egészségi állapotáról. Mindenesre az kijelenthető, hogy Magyarország szinte minden összevetésben sereghajtó az OECD országokhoz képest. Arra azonban még a legidősebb, átfogó tanulmányok sem tudják megadni a választ, miért élünk még fejlettségünkhöz képest is jóval rövidebb ideig, mint az várható.

Bizalomhiányos társadalom

A Magyar Lelkiállapotról szóló 2008-as [tanulmány](#) szerint a társadalom értékvesztett állapotban van, az emberek kétharmada nem rendelkezik jövőképpel, háromnegyedük képtelen eligazodni az élet dolgaiban. Az intézményekbe vetett hitet vizsgálva még inkább szembetűnő, hogy az elmúlt két évtized folyamatos [leitmenetet](#) jelent a demokratikus intézmények megítélésének szempontjából. Ezért a nagyfokú bizalmatlanságért nyilván a Kádár-korszak történelmi öröksége is felelős. Komoly problémát jelent az állammal való szembenállás hagyományának meghaladása, a korábban diktatórikus irányítás alatt lévő közösségi intézmények iránti bizalom felépítése is.

Ugyanakkor az adatokra pillantva nyilvánvaló, hogy bajaink nem magyarázhatók kizárólag a múlt nehézségeivel, nem mondhatjuk, hogy utat veszítettünk, hiszen „Az útvesztéshez viszont például az kell, hogy legyen korábban már megtalált út. Csakhogy – nézzünk a magyar történelemben – nekünk ilyen utunk soha nem volt, mi sosem a kapitalizmus és a demokrácia közös útján [haladtunk](#).” Nemigen van pozitív példa múltunkban egyszerre és egymás mellett prosperáló demokráciára és kapitalizmusra, sőt nálunk a két fogalom nem kapcsolódik össze, hanem gyakran a nép akaratára hivatkozva hajt végre a politika piacgazdaság-ellenes lépéseket. Egyszerre van jelen a magyar társadalomban tehát az értékek disszonáns keveredése, az elveszettség-érzés, a bizalomhiány egymásban és az

intézményrendszerekben. Ráadásul a társadalom jelentős részének életkörülményei valóban romlottak, az ország egyes területein óriási a szegénység. Ezek a súlyos tünetek egymást erősítik, tömeges frusztrációhoz vezetnek, amelynek egyenes következménye a depressziós társadalom.

Depresszió az adatok tükrében

Az általános egészségi állapot az [Egészségügyi Világszervezet](#) szerint nem csak a testi-, hanem a lelki állapot összessége is. A testi betegség is tükrözhet lelki problémát, azonban ez közvetlenül nehezen azonosítható – ezért érdemes a depresszióval kapcsolatos betegségek jól megfogható tényadataira összpontosítani. Az érzelmi élet népszerűség szintjén történő közelítéséhez leginkább azon gyógyszerek felírási statisztikai nyújthatnak támpontot, melyek a hangulati élet zavaraira hatnak.

Az [Országos Egészségbiztosítási Pénztár](#) publikus adatbázisa alapján jól látszik, hogy az ilyen gyógyszerek aránya még úgyis rendkívül magas, hogy az intézményben csak a támogatással felírt medicinákról vezetnek statisztikát. A másik meglepő tény, hogy úgy tűnik a depresszió, a szorongás nem függ össze az adott térség gazdasági-, vagy foglalkoztatottsági helyzetével, sőt még a világgazdasági krízis sem befolyásolta döntően.

Összehasonlítva ezt a [DoktorInfo Kft.](#) magánkézben lévő adatbázisával (amely az orvosok gyógyszerfelírási adatait a konkrét betegadatok rögzítése nélkül követi, viszont a támogatástól függetlenül minden receptet tartalmaz) ennél ijesztőbb kép rajzolódik ki. Az adatok tanúsága szerint a háziorvosához forduló betegek részére több mint 4x annyi (4,46) doboz szorongásoldót írtak fel, mint hangulatjavítót. Fontos adalék ehhez, hogy a depressziós betegek egy hányada nem jelenik meg háziorvosánál, hanem pszichiáter szakorvos kezeli. Ugyanakkor a háziorvosok körében végzett vizsgálat alapján a háziorvos – beteg találkozások [13%-ában került](#) sor szorongáscsökkentő felírására. Ez az elképesztő arány jól reprezentálja az ország hangulati- és érzelmi állapotát.

Úgy tűnik a magyar lakosság lakóhelytől, foglalkoztatottsági rátától, gazdasági világválságtól függetlenül nagyon nagy mennyiségű hangulatjavítót és még több szorongáscsökkentőt szed. Vagyis pusztán a makrogazdasági adatoktól nem várhatjuk, hogy döntően javítanak majd ezen a helyzeten.

Van gyógymód?

A politikai közösség szempontjából nyilván kiemelkedően fontosak az olyan klasszikus politikai témák, mint a választások, a pártfinanszírozás, vagy a jó kormányzás kérdése. A jelenlegi helyzetben azonban a legfontosabb kérdés alighanem ennek a gyógyulási folyamatnak a beindítása, hiszen a választásokon győztes politikai erőnek olyan erős legitimitációja és támogatottsága van, mint az újkori magyar demokrácia történetében még soha senkinek. Mikor, ha nem most kell megtenni az első lépéseket. Azonban a legjobb szándékú kezdeményezések sem érhetnek célt, ha képtelenek behatolni a társadalom szövetébe, magát a közeget megváltoztatva. Szemléletváltásra van szükség: ahhoz, hogy megtaláljuk a gyógymódot, fel kell tárni a betegség okait. Ebben az új szemléletben a közvéleménynek a politikai döntéseket, személycseréket, gazdasági javaslatokat érdemes lenne ennek tükrében értelmezni. Szembe kell nézni azzal a ténnyel, hogy ez nem az egészségügy problémája. Egy jobban működő egészségügyi rendszer enyhíthet a gondokon, de semmiképpen nem oldhatja meg azokat, hiszen azok átjárják a közpolitika minden területét. Másrészt, ahogy Ausztria esetében is látható ez egy rendkívül hosszú és nehézkes folyamat. Az ötvenes évek közepén megkötött osztrák államszerződés nyomán kialakult nyugati típusú fejlődés csak a hetvenes évekre ért el sikereket az alacsony átlagéletkor emelkedésének területén. Egy-egy négyéves kormányzati ciklus tehát egész egyszerűen nem elég a látható eredmények eléréséhez. A politika részéről következetes, ciklusokon átívelő egészségügyi-, oktatási-, gazdasági programok kellene, amelyeknek legfontosabb céljai a testi-lelki egészségtudatosság, illetve a közösségösszetartozás-érzésének, a közbizalomnak, a közös értékeknek a megerősítése. Kiemelten kellene kezelni ezeket a riasztó trendeket, megkísérelni megállítani és lehetőség szerint megfordítani a folyamatokat.. Enélkül ugyanis lehetetlen a rosszkedvű, beteg demokrácia intézményes-, és értékválságának valóban eredményes kezelése.

